

Intervju:

Robert Dado - Šišmiš

Tana Tandarić | Speleološki odsjek HPD „Željezničar“

Sara Anđela Perić | Speleološki odsjek HPD „Željezničar“

*Ulaz u 220 m duboku vertikalnu jamu Munižabe 1989.
Autor: Vlado Božić*

Robert Dado rođen je 15. siječnja 1964. u Zagrebu, a od djetinjstva živi u Prečkom. Tamo smo ga i mi pronašle, puno godina kasnije. Sa Šišmišom smo provele puna tri sata, koja sigurno nisu bila dovoljna da nam ispriča sve što nam je želio reći. Tijekom razgovora se naredalo nekoliko piva koje su savršeno pratile Šišmiševe priče.

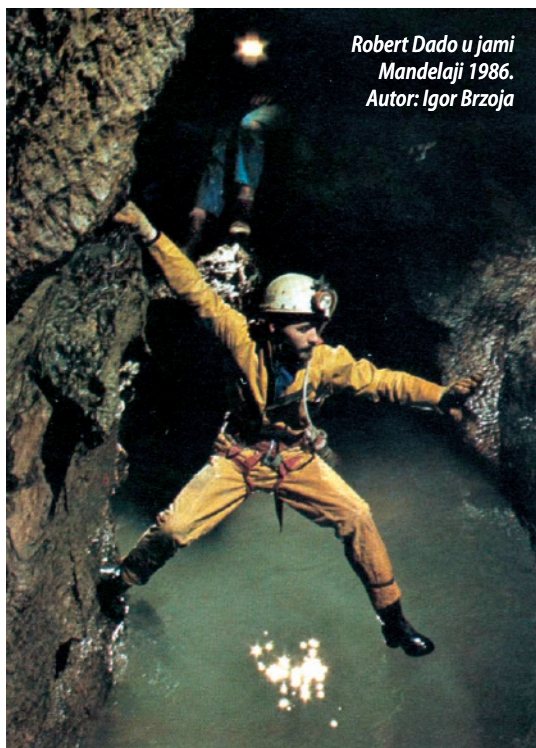
Počeci

Speleološka priča Roberta Dade počela je 1980., kada je kao šesnaestogodišnjak postao član speleološkog društva „Ursus spelaeus“ u Zagrebu. Na jednom od prvih terena pitali su ga kako se zove, on je rekao da ga zovu Suhi, ali ekipi se Suhi nije sviđelo, pa su ga prozvali Šišmiš. I ostao je Šišmiš.

O svojim speleopočecima Šišmiš kaže: „Moj prijatelj iz kvarta Krunoslav Lazić, zvan Biljka, inače alpinist, prvi je u kvartu penjao, a stanovao je zgradu do mene. I onda nas je lagano prvo povukao u penjanje. Radili smo tirolske prečnice sa stabla na stablo, pa prvi abseil, prvi Oštrc... U to vrijeme družio sam se s dvije godine starijom škvadrom, pa sam se prikrapao njima. I tako sam otišao na jedan izlet s Ursus spelaeusom, i onda sam se zapalio za speleologiju. To je bio *wow*. Totalno drugo okruženje. Davorin Marković je bio pročelnik, on me naučio prve korake, a ostalo sam sve naučio sam. Makina (Jadranko Ostojić) i ja nismo išli u speleološku školu, bili smo samouki. Kao i u svakom društvu, bilo nas je petero koji vuku cijeli priču. Izračunao sam da sam '82. ili '83. godine od 52 vikenda 45 proveo na izletima.“

„U to je vrijeme Željezničar bio dosta aktivniji, odnosno bili su bolje potkovani u speleološkoj tehnici. I onda smo išli malo sim, malo tam; malo oni kod nas, malo mi kod njih. U jednom trenutku smo skužili da, ako želimo ići na izlete s ekipom, moramo ići u Željezničar. Ali mali smo problem, sastanak u Ursus spelaeus bio je u isto vrijeme kad i u Željezničaru, četvrtkom. Pa bi mi na brzinu odradili svoj sastanak i išli u Želju. Nakon nekog kratkog vremena smo skužili da bi najjednostavnije bilo prijeći u Željezničar. I dalje ide priča, pičimo po terenima, stvar se razvijala i, evo, sad sjedimo ovdje, a vi radite intervju sa mnom.“

Godine 1981. Šišmiš je počeo dolaziti na stanke i ići na terene sa Željezničarcima, a 1984. godine postao je član SO-a HPD-a „Željezničar“.

Robert Dado u jami Mandelaji 1986.
Autor: Igor Brzoja

U to vrijeme u odsjeku su aktivni bili Zoran Bolonić – Coki, Branko Jalžić – Bančo, Mladen Kuhta, Branka Bosner, Jadranko Ostojić – Makina, Svjetlan Hudec – Lima, Vlado Božić – Boltek...

Šišmiš se u početku fokusirao samo na crtanje, a zatim se prebacio na tehniku, i od tada je bio postavljач. To ga je privlačilo jer je mogao prvi ulaziti u jame, prvi vidjeti velike dvorane i najveće vertikale. Još je i danas na glasu kao izvrstan postavljач, a čuli smo i priče da je spit ručno mogao zabiti brže nego neki bušilicom, na što on kaže: „Nije stvar u brzini, nego u odabiru mjesta. Ako imaš iskustva u postavljanju, dođeš, pogledaš i jasno ti je gdje moraš zabit. I odmah kreneš lupat, a drugi gube vrijeme na traženje mjesta i počnu bušiti nakon pet minuta.“

Tehnički aspekt speleologije i oprema su Šišmišu posebno zanimljive teme. Razgovarali smo o opremi, materijalima i čvrstoći te trošenju karabina u jami, a iz razgovora je bilo očito da Šišmiš i dalje prati razvoj speleološke opreme i tehnika. Osim širokog znanja stečenog tijekom speleološke karijere, Šišmiš svoje dobro poznavanje sastava i otpornosti materijala duguje i svojoj bravarskoj struci.

Logor u jami Munižabi 1989.
Autor: Vlado Božić

Svoju prvu stotku, jamu Janovku u Devčićima, Šišmiš je „probio“ već sa 17 godina. Opušteno nam preporučava:

„Ekipa, seljaci okolo, kladili su se 'oču izać van ili neću. Od opreme sam imao pojas, stop *descender* bez bravice za otvaranje, koristili su se Gibbsvevi

(spravice za raditi polugu), odnosno ručno izrađene kopije američkih originala. I onda je došlo do problema. Ja imam još 30 metara špage i fali mi još 20-25 metara do dolje. Raspetljam špagu i trebam se prekopčat. Imam *descender* i imam Gibbsa, visi sve na pojasu. Onda sam našao pukotinu, ucvikao sam se, otkopčao se i prekopčao na užu, i spustio dolje. To sad ne bih napravio ni u ludilu, a ni pet godina nakon toga, kad sam bolje naučio tehniku i skužio koliko biti neosiguran u jami može biti opasno. To su bili tak' glupi počeci. U početku se ničeg ne bojiš, a onda počneš razmišljat. Povratak nazad je isto bio super, Gibbs vezan za nogu i krenem se penjat, i držim se rukama. Ako pustim špagu, okrenut ću se naopako, ostat ću visiti naglavačke u jami ako imam sreće, ili, ako nemam sreće, padam dolje. Trebam prekopčat jednu spravu i ostat na jednoj nozi, pa prekopčat drugu spravu, i onda 70 metara u komadu gore... Kasnije je došla Ded tehnika pa je sve skupa postalo lakše. Pratili smo tehniku koliko smo mogli. U početku smo u jame išli u starim krpama i tenisicama u koje smo ugurali najlonske

Damir Lacković, Siniša Rešetar i
Robert Dado prvi su došli na dno
Lukine jame 1993. godine
Autor: Damir Lacković

vrećice, a oprema je uglavnom bila kupljena u inozemstvu ili smo sami napravili replike.“

Najznačajnija iskustva

Kao svoja najznačajnija i najimpresivnija speleološka iskustva navodi Burinku i Munižabu na Crnopcu, jame u koje je on prvi ušao. Kako bi rekao Šišmiš, bilo je *wow*. Iz njegovih opisa jamskih prostranstava jasna je njegova fascinacija ljepotama još neotkrivenog podzemlja.

„Prva veća jama mi je bila Burinka, na Crnopcu. Nju nam je pokazao jedan lokalac. Spustio sam se na 60-70 metara, zabio spit, pogledao dolje i skužio da nemam špage. A imali smo 150 metara špage u autu. Bili smo Luka (Ozren Lukić), Žan (Igor Brzoja), Željka Trubić i ja. Dio ekipe je otišao po špagu do Čabrića, gdje je bio auto. U međuvremenu sam ja napravio duplo sidrište, i, kad su se vratili, krenuo dolje. Spustio sam se još 5-6 metara, našao se u previsu, i odjedanput „pukne strop“. Ušao sam u dvoranu visoku 117 metara, dugačku 140 metara, 120 široku, znači cijeli Dinamov stadion bi stao unutra. A ja ulazim skoro u sredinu te dvorane. Zidove uopće nisam vidio. Došao sam do pola i bacio špagu dolje, ali špaga nije pala na pod. Spustio sam se malo dalje i vidio da se špaga, u biti, zapetljala. Otpetljao sam je, sišao dolje, oprčao rubove dvorane i našao vertikalnu od još 100 metara. Na kraju je rupa ispala duboka 300 metara. Baš specifična jama. I prije toga bio sam dublje od 100 metara, čak i na 500, u Bunjevcu, ali tamo nisam išao prvi. A ovo je bilo pravo istraživanje.“

I u Munižabu na Crnopcu je išao prvi. S njim u ekipi bili su Mladen Kuhta i Ozren Lukić. Nakon vertikale od 200 metara pronašli su kosinu koja vodi do dubine od 400 metara, do prekrasnog prostora. Jedan od speleoloških propusta zbog kojih iznimno žali je perspektiva u Munižabi koju su kasnije pronašli Velebitaši.

„Meni je još uvijek krivo Munižabe. Kad smo je crtali s nama je bio jedan medicinski brat, zvali smo ga 'sestra'. On se zavukao i nije vidio prolaz dalje. A nakon toga Luka i ja dovučemo čamac, pređemo preko jezera, provučemo se kroz rupu, spustimo se 20 metara ispod jezera, dolje štemamo... A ovaj nije gurnuo nos iza čoška! Kasnije su tamo došli Velebitaši, našli prolaz tamo di on nije pogledao, i nakon toga – bum! Ide dalje... Nazvali su taj kanal 'Slabo ste gledali.'“

Osnove speleoronjenja

S osmijehom se prisjeća „kerefeka“ koje je izvodio s Makinom u Strmotića ponoru, koji je poznat po Makininom sidrištu napravljenom od kopče automobilskog pojasa.

„Mi smo ulazili bez ičega unutra, pa nas je više puta iznenadila voda. Imali smo paniku izać van jer je na ulazu bio 12-metarski slap, i tako tri puta. Onda smo zabili spit i postavili si špagu da se imamo za šta primit. Išli smo u Strmotićku zimi, a ulazili ujutro i bili unutra tijekom dana, umjesto da smo po noći bili unutra. To naučiš s iskustvom: kad je vani snijeg, onda se radi po noći, a po danu si vani. Jer se sve zaleđi i unutra nema vode.“ Povremeno tijekom razgovora, najčešće usred neke opasne ili nepromišljene priče Šišmiš bi se dosjetio korisnih speleoloških „trikova“ poput ovog. Naravno, tako mladi i željni izazova i ispitivanja vlastitih granica, Makina i Šišmiš okušali su se i u speleoronjenju, ali na svoj način. Tako se doživljaji iz Strmotića ponora nastavljaju: „Jednom

*Jama Klementina III, 1988.
Autor: Vlado Božić*

je Bančo išao ronit u sifon na kraju. To je jezerce metar i pol široko, 5 metara dugačko, duboko 3 metra, i dolje je rupa duga 3-4 metra kroz koju se treba provući. To su bili Bančini počeci speleorronjenja. Trebao je skinut bocu sa sebe, progurat je i proč, ali to nije napravio, već je izašao van. I Makina je, naravno, popizdio. I idemo mi to preronit na dah. Ide Makina prvi, a dogovor je da mu brojim do 13 i, ukoliko ako mi ne da signal (dvaput cukne špagu), ja ga vučem van. I on zaroni, ja brojim, i na nekih 10 on cukne dvaput. Zaronim i ja, crtamo mi to, i ode on dalje preronit sljedeći sifon. Preroni 5 metara, cukne dvaput. Dobro je. Opet cukne dvaput, znači da ide dalje. Preroni i cukne dvaput, dakle uspio je. U jednom trenutku špaga se počne trest, i ja ga krenem vuć van. Izvučem ga, a on me pita zakaj sam ga izvukao van. Kažem mu: 'Pa cuk'o si špagu više puta.' 'Bila mi je zima, tresao sam se', kaže on. I na tome je završilo. To mu je bio prvi sifon na dah. Tada su u društvu radili ocjene težine objekata. I bilo je ronjenje ovo, ronjenje ono, a ronjenje na dah – ne postoji. A mi smo imali preronjenih sifona na dah preko nekoliko. Najgluplje je bilo kad je u Mašića

Doručak prije ulaska u jamu Balinku 2000.
Autor: Vlado Božić

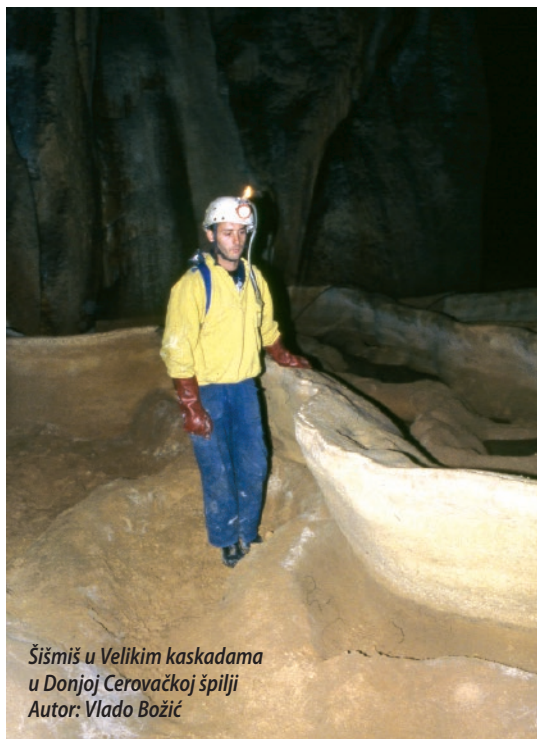
jami, na istom tom području, Makina zaronio 15 metara, ali je lovio mjehure zraka dihalicom. I više nije bilo špage, pa mu nisam dao dalje, a on se ne da... Kasnije smo se malo uozbiljili.“

Od Klemente do Jean Bernarda

Krajem 80-ih godina započeto je istraživanje na području Klemente, na Srednjem Veleditu, iznad Donjeg Pazarišta. Taj je teren prvi istraživao Makina, on ga je, kako Šišmiš kaže, „prokljuvio“. Narednih godina tamo su se održavali logori, koji su Šišmišu posebno draga uspomena, primarno zbog izoliranosti terena. „Nas 15-ak nema auto. Gore su nas dopeljali saveznom kombijem, koji su onda vratili. Prvi dućan nam je dolje 13 km pješke. Kaj god ti zatreba (piva, op.a.), 13 km pješke i nazad. U divljini si i dva tjedna ne vidiš nikog drugog.“

Na jednom od logora na tom području, desetak godina kasnije, Karlovčani iz Speleološkog odsjeka „Dubovac“ ugostili su skupinu francuskih speleologa. Oni su im zauzvrat ponudili obilazak jame Jean Bernard, trenutno sedme najdublje jame na svijetu, smještene u Alpama, na jugoistoku Francuske (Kuhta i Borovec, 2003). Karlovčani su poziv prosljedili Željezničarcima, a među njima je bio i Šišmiš, koji se prisjeća kako taj izlet nije pošao po planu:

„Dogovorili smo jedne zime (2002. godine) da odemo pokojni Draž (Dražen Kunović), Maka (Martina Borovec), Mladen Kuhta i ja iz Zagreba, Dinko Novosel i Igor Jelinić – Jela iz Karlovca, i Francuzi. Nismo mogli uć u najviši ulaz jer je bio

Šišmiš u Velikim kaskadama
u Donjoj Cerovačkoj špilji
Autor: Vlado Božić

pod ledom. Maka je pokvarila želudac i pozlilo joj je, pa smo nekako došli samo do logora na -500, tamo smo je strpali u vreću, odspavala je i ujutro se dobila. Izašli smo van predvečer i otišli u speleološko sklonište koje su si oni napravili u Alpama. Francuska je svemir za sebe. Oni to rade, onak, malo poravnaju plato i onda helikopterima dofuraju sve gore, cijelo speleološko sklonište.“

O rivalstvima i kako ih premostiti

Pričao nam je o rivalstvima među društvima u vrijeme kad se počeo baviti speleologijom, za koja tvrdi da su danas značajno slabija nego tada. Makina i on pokušavali su ih, relativno uspješno, premostiti. „S Velebitašima smo bili konkurencija na početku 80-ih. Zajedno cugamo, ali ne idemo na iste izlete. Onda smo mi to probili. Mi smo išli i u Velebit i svugdje, Makina, ja, ta naša generacija. Utorak – Velebit, ponedjeljak, srijeda, petak – Matica, četvrtak – Željezničar, i tako smo si napravili kružok. Tad je postojao jedan veliki problem: u Željezničaru nije bilo cura. A Velebit je bio pun cura. I onda je bilo opleti po Velebitu. Ali Velebitaši nisu bili

sretni. Mi dođemo na njihovu školu zadnjih par vikenda i napravimo dar-mar.“

Lukina jama

Tijekom rata speleološka aktivnost je stagnirala. Većina ljudi iz kluba završila je u Planinskoj satniji, a Šišmiš je bio kod Gospića, te je uslijedilo razdoblje koje je danas mnogima obilježeno teškim sjećanjima.

Zatim je početkom 1993. otkrivena Lukina jama. U proljeće te godine u Željezničar je došao Slovak Branislav Šmida s viješću da su on i njegova ekipa našli jamu, ali nemaju opreme za istraživanje.

„Dali su nam lokaciju, i Anđelko Novosel i još netko prvi su išli tamo. Došli su do visoke police, bacili kamen i zaključili da jama ide dalje. To ljeto su napravili ekspediciju s gomilom ljudi, a Bančo je bio vođa. Ja sam tada šljakao i nisam mogao dobit godišnji. I bio sam lud, čuo sam da su došli do 750 metara, 950 metara. Zadnja informacija je bila da su došli na 1100 metara. A ja lud ko pračka, ne daju mi ni dan godišnjeg. I onda sam dogovorio da me u petak nakon posla dofuraju gore. Došao sam u noć,

Šišmiš u Talijanovoj buži 2007.
Autor: Vlado Božić

prespavao, i idemo ujutro Damir Lacković – Mrci, Siniša Rešetar – Sinus i ja kao jurišna ekipa. Svaki po 100 metara užeta. Ušli smo točno u podne, u 2 sata smo bili na 950 metara. Bio je jedan mali zajeb. U toj silnoj brzini ukopčaš pupak, iskopčaš *descender*, dignješ se, iskopčaš pupak, skužiš da nisi ukopčao *descender*, ukopčaš se u šlingu...“, prisjeća se Šišmiš bez puno dramtiziranja jedne od svojih mnogih opasnih greškica. „I tak’ se sjurimo. Sinus je išao zadnji i dogovor je bio da on ostane na 950 metara i da mu mi kažemo treba li još špage. Dolazimo u horizontalu na 1100, i viknem mu da ne treba špaga jer ja još imam 100 metara sa sobom. Idemo kroz te Lonce, Mrci zabija i sve je nelogično jer je on dešnjak, a ljevak bi trebao postavljat po desnoj strani. Zamijenimo se i ja preuzmem vodstvo. Dođem do zadnje vertikale, bacim kamen, brojim. Dolazi Mrci i pitam ga ‘Kol’ko je to ak’ pada 4 s?’ – ‘Pa nekih 60.’ ‘A ak’ pada 5 s?’ – ‘80.’ ‘A ak’ pada 6 s?’ – 100-metarska vertikala! Ipak se moramo vraćat po špagu. Mrci je otišao po špagu, pričekali smo Sinusa i odmah gas dolje. Došli smo dolje, i ja na jedan kraj, a on na drugi kraj. I to je bilo to, došli smo na dno. Ja sam išao prvi van – gas gore. Dogovor je da se nađemo na 950 metara. Bio sam cijeli mokar. Skinuo sam čizme, zamotao se u vreću i lagano kunjao dok sam ih čekao. Nisam htio leć jer odmah moram van. Oni su prošli pored mene, al’ ih nisam skužio jer sam ipak zaspao. Kad sam se probudio, nisam znao koliko sam spavao jer nisam imao sat, pa sam samo odmah krenuo gore. Izašao sam u nedjelju u 3 sata. Bio sam 27 sati u akciji, i onda odmah krenuo za Zagreb. Ušao sam toliko brzo da me Boltek nije stigao zapisat. Kasnije je napisana knjiga Lukina jama i mene se nigdje ne spominje, osim, ono, prva trojica na dnu.“

Šišmiša su i sljedeće godine u vrijeme logora na Lukinoj jami pratile nevolje s godišnjim odmorom:

„1994. je opet bila ekspedicija na Lukinoj i opet sam došao samo za vikend jer nisam imao godišnji. Tad je Stipe Božić snimao film. Rekao sam Bančeku da idem ofuratur ekipi u drugi bivak klopu i cugu, ne mislim ić dalje dolje. Zadnji put kad sam išao sam popušio muskulfiber. Dolje je bila gužva, ja sam ih prestigao troje-četvero prema dolje, troje prema gore. Siđem dolje, dofuram pive, karabita, hrane, popijem dvije pive, pozdravim se s ekipom, i gas van. Nemam osjećaj za vrijeme, nosim 5 kila van,

ništa. Odjednom vidim svjetlo. Kak’ može bit svjetlo? Ušao sam u pol’ 2 popodne. Kaj ujutro izlazim van? Izađem van i skužim da je zapravo sumrak. Javim se ekipi speleofonom i pitam koliko je sati. Trebalo mi je 7 sati i 50 minuta za ulazak i izlazak s 950 metara.“

Za ovakve visoko naporne pothvate Šišmiš preporuča prehranu bogatu špekrom i dobrim sirom: „Ne treba ti kruh, samo malo gricneš i možeš pićit kol’ko ‘oćeš.“

Šišmiš je u Lukinoj jami bio ukupno tri puta: 1993. do dna na -1350 metara, 1994., jednom do -328 metara i drugi put do -950 metara (Božić, 2006). Jedan je od prvih troje ljudi koji su došli na dno Lukine jame.

Ekspedicija u Venezuelu

Kao jedno od najzanimljivijih speleoloških iskustava ističe ekspediciju u Venezueli, na tepujima, planinama sa zaravnjenim i teško dostupnim vrhovima karakterističnim za Venezuelu i zapadnu Gvajanu. Tamo je išao s Mladenom Kuhtom jedne zime 2000-ih godina. Nije nam ispričao puno o okolnostima koje su dovele do ove suradnje s venezuelanskim speleolozima, ali opisao nam je neke impresivne prizore i doživljaje kakvi se mogu iskusiti samo na takvom terenu.

„Bio sam u jami u koju sljedećih 100 godina nitko neće ući. Samo helikopterom možeš doći do ulaza, i helikopterom se vratiti natrag. Išli smo Mladen Kuhta i ja, pet Slovaka, tri Čeha i četiri Venezuelca. S nama je bio bivši venezuelanski ministar prosvjete, prije Chaveza. Vozač nas je helikopterom, kojemu je skinuo vrata, istovarivao na jednoj stijeni, stao bi na jednu skiju i balansirao, a mi smo iskakali van 7-8 metara od stijene. Ako helić trzne, izgubili smo ga i nemremo doma. Tamo su jame u kvarcitu. I onda nađeš speleoteme koji izgledaju kao gljive, i kristale kvarca. I postavljanje je drugačije, radi se na kemiju. Ne smiješ napraviti ekspanziju ili kvarc puca. Ja sam bio prvo zabašio rupu, zabio fiks, sve našpanao na lađarac. Spustio sam se 20 metara, vidio da ne ide dalje, popeo se gore, i – izvukao fiks van. Da je bilo 50 metara spuštanja, izletio bi on van. Zato se koristi kemijska ampula, da nema ekspanzije na stijeni. Zabašiš rupu, očistiš, staviš ampulu unutra i zarotiraš. Ona na sebi ima navoj, a sastoji se od dvije komponente

epoksidne smole, koje se pomiješaju i onda se ampula ulovi za stijenke. Ovisi o temperaturi, a dolje je relativno toplo, pa trebaš čekat 20-30 minuta da se stisne. Imaju i dobrih špilja. Na primjer, špilja visoka 100 metara, a ulaz je širok 50. Dugačka je 5 km i bili smo u njoj dva dana. Jedan dio unutar špilje zove se Planetarij, velik je prostor i u njemu brdo. Tamo smo spavali. Nosili smo šatore jer unutra ima škorpiona i ostalih živina.“

Svima nama koji se divimo teško prohodnim grebenima na Crnopcu zanimljivo je čuti od Šišmiša, koji Crnopac vrlo dobro poznaje:

„Tepui su najzahtjevniji teren na kojem sam bio. Za prijeći kilometar treba sat i pol vremena. Logor smo selili kilometar dalje helikopterom jer drugačije nije imalo smisla. Išli smo u tri runde, i u trećoj rundi je trebala doć kuhinja i kuhar. I ne dođe kuhinja, a mi smo imali samo malo klope za sebe. Kresne kiša, pada cijelo vrijeme dva dana i dvije noći. Mi smo imali veliki šator, pa smo se družili kod nas u šatoru, a hranu smo podijelili. Jer smo ljudi. Špiljari su svugdje isti, vjeruj mi.“

Kikiriki ili kako doći na dno jame

Šišmiš se pomalo ogorčeno prisjetio jama na Crnopcu koje su „stale“ nakon što je on ušao u njih, tvrdeći da se to neobično često događalo. Vjerojatno jer bi se on odlučio zavući i pogledati ondje gdje bi drugi samo samo ostavili upitnik i ostavili to za neko kasnije istraživanje. I onda to redovito zapadne Šišmiša i one slične njemu.

„Uvijek ja dođem na dno. To je poznato – kad je uđem u jamu, dođem na dno, i tu jama stane. Ima takvih na Crnopcu dvije-tri. Na primjer, u onoj jami na putu Malog princa, Alibabinoj jami (Borovec, 2004), ovi dođu do 200 i nešto metara i kažu ‘ide dalje’. I onda ja dođem dolje, i vidim da samo treba zabit jedan spit i spustit se 4 metra niže. Špage ima dovoljno, a oni su tu odustali. Skočim dolje, odem izur iza čoška i skužim crnu stijenu, znači ušli smo u juru, gotovo je, stat će. Dok god smo u breči, ima šanse, a kad vidiš na Crnopcu crne stijene, iz krede si ušao u juru i tu je negdje kraj. Nisam geolog, ja sam samo bravar. I dolaze ovi ostali, a ja ih pitam: ‘Kaj, ide dalje? Pa kaj niste zabili spit, a špage ste imali?’“

“Kad sam prvi put bio u Jami vjetrova – ista priča. Bili su Nela, Maka, i još netko, izvodili su ne-

Šišmiš na katedrali u Večernjem listu (2. 4. 2006.)

ke kerefeke i došli na vertikalnu po kojoj malo šprica voda. Ja sam tad bio u logoru, kaj bum se gužval unutra. Izađu oni van, kažu: ‘Ide dalje, ali mi smo probali prijeći, i ništa.’ Ja se obučem i idem pogledat di je problem. Ima 160-170 metara, kikiriki, napravim to žmirečki. Dođem dolje, vidim malo šprica voda, spustim se dolje iza čoška, provučem se, i ide dalje. Spustim se jedan skok, drugi skok, ide kaskadno, i dolje je voda. Odgurnem se da za bijem spit i bacim se u vodu. Plutajuće jezero, stoji. Otišli smo preko, pogledali – ništa. I to je to, kraj. Opet sam došao do dna.“

O strahovima

Puno Šišmiševih priča ima opasnu notu, no on o životno ugrožavajućim situacijama priča s posebnim veseljem. On je svjestan opasnosti kojima se izlagao i ističe da je učio iz svojih grešaka, ali slušajući njega neki manje iskusan speleolog lako bi mogao previdjeti ozbiljnost (ne)zgode koju Šišmiš

Logor u Klepinoj dulibi 1986.
Autor: Vlado Božić

prepričava. O strahovima u speleologiji Šišmiš kaže da ih baš i nema, ali prisjetio se nekih situacija u kojima se možda trebao više bojati.

„K'o klinac, na samim počecima, dok se još nismo ni bavili speleologijom kako treba, u Veternici sam ostao bez svjetla. Ali nije me bilo strah. Išla su sa mnom dva frenda, Marijan Vengust i Damir Crnković. Prvi put smo išli dalje od Pakla. Slijedi Tobogan, hodaš 100 metara dalje i spustiš se na glavni kanal. I sve ti je logično kad ideš prema tamo. Problem je kad se vraćaš jer se može proći po tri etaže. Na donjoj etaži hodaš kroz vodu, najlakše je na srednjoj etaži, a na trećoj etaži si visoko i možeš opast 10-15 metara ako se posklizneš. Potok je dolje, a ti moraš znat gdje krenut gore, na drugu etažu. A meni je lampa rikavala, i morao sam izać van. Idem po potoku i dođem skroz do sifona. Lampa rikne, izvadim ručnu bateriju koju sam imao za rezervu. I nastavim dalje, dođem do nekih slapova, ispenjem ih bez problema. A onda crkne i ta druga lampa. Ali nema tu straha – naći će me prije ili kasnije. Malo sam se izgubio, ali znam da mi je ekipa tu negdje. I nakon nekog vremena, uru-dve, upalim lampu i radi bolje! Na brzinu odem nazad i dođem

na potok. Posvijetlim okolo i vidim: netko je bacio kutiju šibica. Pogledam prema gore i skužim da mi ovdje nismo došli po potoku. Normalno, onda mi je baterija opet riknula. Ali znao sam da mi Tobogan u povratku mora bit s desne strane. Napipam Tobogan i dođem do Pakla. 120 metara sam prošao u totalnom mraku. U Paklu je frend bio u logoru, a ja sam uzeo svoje stvari i izašao van. U međuvremenu su zbog mene zvali Gorsku službu.“

Ali, eto, Šišmiš smatra da nije bilo potrebe za panikom u toj situaciji. Moguće je da se upravo zato i uspio sam spasiti, bez pomoći službe spašavanja.

Osim toga, najveći je strah, kaže, kad pada kamen. „Doslovce, samo se uvučеш i nemreš si pomoć. To je u biti najveća frka.“

Prisjetio se i nezgode prilikom markiranja supova na Cresu, čime se godinama bavio. „U timu smo bili Vedran Jalžić i ja. Svatko ima svoje gnijezdo. Zavežem se, odem preko ruba i 40 metara niže je gnijezdo. I dolje je veliko drvo na kosini, i ja idem po tome, a onda je opet vertikalala dolje, previs. Namjestim špagu preko granice, lagano se spuštam dolje, i ravno u gnijezdo. Stavim marker, prsten, slikam supu i krenem se penjat. U tom trenutku pukne grana.

Sad mi je uže na stijeni. I peglam gore, pa dolazi previs. I vidim da mi je uže zapelo između dva kamena, jednog većeg i jednog manjeg, a kako se ja penjem, to se klima. Penjem polako, sa što manje trzaja da ne tarem puno špagu. I u jednom trenu padne kamen, pogodi bloker i pogodi me u ruku. Još imam ožiljak. Srećom je pao manji kamen. U previsu si bespomoćan, nemaš se di maknut.“

Šišmiš je član HGSS-a preko 20 godina, što nam je spomenuo tek pri kraju razgovora. Dugo je bio aktivan, a danas je u pričuvi. Bio je oružar u HGSS stanici Zagreb u vrijeme prve Snježne kraljice, i prisjeća se da je tada s posla svaki dan išao ravno u oružarstvo na Markuševcu radi organizacije, i tako mjesec dana jer je bilo jako puno posla s prijevozom opreme na Sljeme. Oružar je neko vrijeme bio i u Željezničaru, a unatoč nezavršenoj speleološkoj školi, ispit za speleologa položio je 1988. godine.

Špiljar ili jesi ili nisi

Tijekom zadnjih desetak godina Šišmiš se prestao aktivno baviti speleologijom, a kao glavni razlog navodi posao. „U međuvremenu sam se prebacio u firmu Pauk, visinski radovi. I u neko nedoba je taj obrt prešao u firmu, Vertiko. Postali smo puno, puno ozbiljniji. Počeli smo se baviti obukom za rad na visini. I u zadnjih 10 godina sam došao do zasićenja. Svaki dan si u opremi, dođe vikend, i onda opet u opremu. Hobi je postao posao. A u zadnje

vrijeme odemo ekipa s kvarta, Pješak i ja hodat po brdima. Nisam ja zaboravio brda, nemreš to. Jedanput kad to zagrižeš – ili jesi ili nisi. Alpinisti su priča za sebe, a špiljari su priča za sebe. Špiljar ili jesi ili nisi.“

Na pitanje fali li mu speleologija i poželi li nekad samo otići u jamu, odgovara da bi morao prvo obnoviti opremu, ali da sada ima i „laganu fobiju“ jer na poslu uvijek ima radno i *back-up* uže, a u speleologiji toga nema. I onda iz navike tražiš gdje ti je drugo uže jer si navikao na tu razinu sigurnosti. Zadnja jama u kojoj je bio je Jopićeva špilja, gdje je otišao s prijateljem u „turistički“ obilazak.

Budućim naraštajima speleologa poručuje: „Nek' svi probaju, a neki će ostati. Speleologija nije za sve. Tko se zapali, zapali se. Gomila ljudi je probala i skužili su da to nije za njih. Neki se nađu u tome, a neki ne. Samo je u tome štos. Da li ti se sviđa društvo, okruženje, da li ti se sviđaju špilje i jame? Ako nisi probao, ne možeš znati.“

A Šišmiš se definitivno pronašao u tome.

Literatura

- Kuhta, M. i Borovec, M., 2003: Francusko-hrvatska ekspedicija u Jean Bernard (-1602 m), *Speleolog* 50-51, 18-25.
- Božić, V., 2006: *Mali biografski leksikon speleologa koji su se spustili dublje od 1000 m*, Zagreb.
- Borovec, M., 2004: Alibabina jama na Crnopolcu, *Speleolog* 52, 18-22.